

ket számláló alföldi település. És hogy a kép teljes legyen, adva van egy napló is, mely összeköti a két oldalt, mégpedig megbonthatatlanul. A történet kezdete az 1800-as évek legvégére nyúlik vissza, s majd fél-századnyi időt ölel fel. Molnár Gergely alig huszonnyolc esztendő, mikor a Duna melléki református egyházkerület Orgoványra helyezi lelkipásztornak. Itt bontakozik ki oly sokfelé ágazó munkássága, amelyet talán a szépiró unoka, a szöveg gondozója, Molnár Miklós foglal össze a legfrappánsabban: „Templomot, iskolát, paplakot épít, családot alapít és nevel, gazdálkodik, kertet, gyümölcsöt és szőlőt telepít, méhészkedik, falut szervez; a természet tudós búvárlója, a pusztai magyarok pallérozója, testi-lelki nyavalyáik istápolója.” És mindezek mellett persze ír. Sok mindent s főleg sokféleképpen.

Molnár Gergely apró ajándékokkal lepi meg olvasóját. Kis képekkel, melyeken emberek, sorokat láthatunk. A múltó napok képei mind egy-egy impresszióként hatolnak gondolatvilágunkba, hogy ott, a tudat horizontján egy kor, egy táj és a hozzá tartozó életforma rajzaként álljanak össze. A műfaji sajátosságokból adódó monotonitást a napló szövegének nyelvezete kompenzálja, amely már-már Mikszáthot, Móriczot idézi. Ez teszi a művet oly élvezhetővé, emberközelivé. De nem ebben rejlik az egyetlen értéke. Meg kell említeni azt a tárgyilagosságot

is, amellyel a napló írója a minden napokat hírértékkel tölti meg. Igen, kedves olvasó, krónika ez a javából! A szerző ambíciója sem kevesebb: „Naplót írok – a jó naplónak pedig objektíven kell az eseményeket megörökíteni, hogy majd egy későbbi kor történésze felhasználhassa, mint az építő a legkisebb tégladarabot is.”

Sajnos, a diárium csak töredékesen maradt fenn az utókor számára. Egyes részletek egyáltalán nem vagy csak sokadik kézről kerültek a hasábközé. Ez a mű egyetlen gyenge pontja. Ennek ellenére értéke megkérdőjelezhetetlen.

A napló olvasása közben az embernek olyan érzése támad, mintha nagyapái, dédnagyapái világába csöppenne, s meglevenedni látszik mindaz, amit eddig csak az öregek meséiből hallhattunk. De éppen ez a szép ebben. Látni és megélni a történelmet. Sírni és nevetni, félni és feloldódni. Kedves olvasó, hát nem erről szól az élet?

GYŐRI KRISZTIÁN

(Kortárs Kiadó, Bp., 2002. 320 o. 1900 Ft)

Giovanni Levi:

Egy falusi ördögűző és a hatalom

Az 1690-es évek derekán az apró itáliai település, Santena köztiszteltében álló győzője hirtelen jobblétre

szenderül. Fiára, a falu plébánosára földbirtok és vagyon helyett a család magas társadalmi presztízsét hagyja örökségül. Giovan Battista Chiesa nekilát, hogy jussát minél hatékonyabban kamatoztassa: igyekszik az utolsó lírát is kisajtolni híveiből. Gátlátalan harácsolása a torinói érseki bíróság retorzióját vonja maga után, Piemont tartomány politikai erőviszonyainak változásai pedig tovább tépázzák a plébános tekintélyét. Hogy megingott pozícióját erősítse, Chiesa új stratégiát választ, s ezúttal gyógyítóként lép színre. A merész terv nem várt sikert arat: a környékbeli nyomorékok, betegek és megszállottak tömegesen keresik fel az önjelölt ördögűzőt, ráadásul a csodaszámbe menő gyógyulások sem maradnak el. A santenai előkelők azonban nem nézik jó szemmel tevékenységét, és Chiesa hamarosan ismét az egyházi hatóság előtt találja magát.

Érdemes gyorsan leszögezni, hogy aki alaposabban is szeretne megismerkedni a falusi ördögűző történetével, az jobban teszi, ha nem a regények között, hanem a történettudomány feliratú polcon keresi Giovanni Levi munkáját. A szerző ugyanis a hetvenes évektől kibontakozó olasz mikrotörténeti iskola meghatározó tagjainak egyike, műve pedig tudományos igényrel írott értekezés; ám ez nem jelenti azt, hogy ne volna egyszersem fordulatokban gazdag olvasmány. Levi, a nevéhez kötődő irányzathoz híven, nem vé-

geláthatatlan csatamezőnek tekinti a történelmet, s nem is a korszakokon átívelő tendenciák feltérképezése vagy a társadalom rétegződésének absztrakt elemzése foglalkoztatja. Csak az köti le figyelmét, ami mikroszkópjának tárgylemezén elfér – jelen esetben egy 17. századi itáliai falu életének néhány pillanatképe.

Chiesa esete csupán ürügyet jelent, hogy bepillantást nyerhessünk a kis közösség bonyolult politikai viszonyrendszerébe. A ránk maradt oklevelek, jegyzőkönyvek, végrendeletek és egyéb levéltári források nyomán kirajzolódik előttünk Santena társadalmi hierarchiája, valamint az a sajátos logika, amely a helyi előkelők döntéseit irányította. A hatalom legfőbb forrását a földterületek birtoklása jelentette, s ez igen erős összetartásra készítette az egyes nemesi családokat. A gyermekek kiházásítása, a királyi udvarral való kapcsolatépítés, az érdek- és látsszatszövetségek mind egyetlen szempont, a család birtokpolitikája alá rendelődték. Mindez még nem sok újdonságot hordoz magában, Levi azonban egy átmeneti állapotot rögzít, amely a hagyományos struktúrák átalakulását eredményezte. A korábbi gyakorlat mellett a társadalmi ranglétrán való felkapaszkodás új lehetőségei nyíltak meg; ezt szemlélteti plébánosunk apjának pályafutása is, aki földtulajdon nélküli jegyzőként vált a falu egyik legbefolyásosabb emberévé. A központi hatalom és a

vidéki nemesség közti közvetítés a jó diplomáciai érzékkel megáldott Giulio Cesare Chiesa feladatai közé tartozott. A helyi családoknak tett apróbb szolgálatok meghozták a maguk jutalmát, vagyis a közösség elismerését. Az így kiharcolt presztízs, valamint az egymással szemben álló érdekek bonyolult hálózatában való kiigazodás pedig már egyenes utat biztosított Chiesa számára a hatalomhoz.

Innentől illeszkedik a mikrotörténelem az átfogóbb igényű társadalomtörténeti kutatáshoz. A santenai közösség hierarchiájának lassú, de feltartóztathatatlan átrendeződése élesen megvilágítja azokat a változásokat, amelyek nagyobb léptékben a modern állam kialakulását készítették elő. A hatalom megragadásának és gyakorlásának új módozatai nem csupán a kis közösségek, de a nyugat-európai államok politikai berendezkedését sem hagyták érintetlenül. Levi írása azonban arra is rámutat, hogy e változások mikéntje nem tártható fel, ha kizárólag mikéntje nem tártható fel, ha kizárólag személytelen társadalmi folyamatokra hivatkozunk. Talán ezt tarthatjuk a könyv legfontosabb tanulságának: a történelem, bármilyen szemszögből tekintünk is rá, nem más, mint egyéni sorsok mérhetetlenül bonyolult szövődése.

PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Fenyves Katalin, Pribojcski Dóra és Szecheres András, Osiris Kiadó, Bp., 2001. 259 o. 1680 Ft)

Szinnyei József:
Magyar írók élete és munkái
(CD változat)

Mindazok, akik – Kosztolányi Dezsőhöz hasonlóan – szívesen forgatnak unaloműzőként lexikonokat, kézikönyveket, bizonyára ismerik a magyar irodalomtörténet egyik legnagyobb lélegzetű egyszemélyes vállalkozását, Szinnyei József a *Magyar írók élete és munkái* című kézikönyvsorozatát. Szinnyei munkája az egyik legélvezetesebb olvasmány – s persze a remek, jó stílussal, ám mégis pontosan megírt szócikkeket, a változatos, színes életrajzokat nemcsak szórakozásból olvashatjuk, hanem akár tudományos, filológiai munkánkhoz is felhasználhatjuk, ha ki akarjuk deríteni, hogy például egy 19. századi, addig számunkra ismeretlen író, zornaliszta ki is volt tulajdonképpen.

Szinnyei József, a Magyar Nemzeti Múzeum hírlapkönyvtárának őre a következőket fogalmazta a *Magyar írók élete és munkái* 1891-es előszavában: „Célom: az egész hazai irodalmat életrajzokban úgy összefoglalni, hogy annak minden ága lehetőleg teljesen legyen abban képviselve. Miként a hadviselésnél nem egyedül a hadvezérek nyerik meg a csatát, úgy az irodalomban is minden közmunkás figyelmet érdemel a kutató részéről. Ez lebegett szemem előtt munkám megírásánál. Nagy fel-